

Francis X. Walton
Robert L. Powers

KUIDAS SAAVUTADA LASTE POOLEHOID?

Käsiraamat õpetajatele, nõustajatele,
koolijuhidele ja lastevanematele

TARTU ÜLIKOOLI
KIRJASTUS

Tõlgitud väljaandest:
Francis X. Walton, Robert L. Powers.
*Winning Children Over: A Manual for Teachers, Counselors,
Principals and Parents.* Kolumbia 1993.
ISBN 0-9601216-1-7

Tõlkinud Kati Aus

Keeletoimetaja Leelo Jago

Kaane kujundanud Aita Linnas

© Tõlge eesti keelde: Lastepsühholoogide Ühing, 2001

ISBN 9985-56-580-0

Tartu Ühikooli Kirjastus
Tiigi 78, Tartu 50410
Tellimus nr 354

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
KUIDAS MÕISTA LAPSE KÄITUMIST?	9
Käitumine on eesmärgipärane	9
Laps, kes käitub halvasti, on laps, kes tunneb end ebakindlalt	9
Neli peamist halva käitumise eesmärki	10
Õppige ära tundma halva käitumise eriomast eesmärki	11
Laps ei muuda ennast enne, kui mõistab, et tema enda käitumine aitab ta raskustele kaasa	12
Laps suudab õppida ära tundma oma halva käitumise eesmärki	13
KUIDAS AIDATA LASTEL MUUTUDA?	15
Lõpetage kasu, mida laps halvast käitumisest saab!	15
Eesmärk 1: Tähelepanu	15
Eesmärk 2: Võim	17
Eesmärk 3: Kätemaks	17
Eesmärk 4: Kiihindimatus	18
KUIDAS ARVESTADA KLASSI KUI ÕPILASTE GRUPPIGA?	18
Tekitage klassis tihtekunuluvustunne!	18
Kasutage klassi abi, et aidata õpilastel oma käitumist mõista!	19
Keskenduge arutlustes käitumise eesmärkidele!	20
Teised grupiarutuse kasutegurid	21
EKSLIKUD LÄHENEMISED LASTEGA TEGELEMISEL .	21
Ülemäärane kaitsmine ja poputamine	22
Allsurumine ja autokraatlik lähenemine	22
Üheleku-alaväärsussuhted	22

VASTUTUSE JA KOOSTÖÖARENDAamine	23
Koolivalmidus tähendab peamiselt vastutus- ja koostöövõimet	23
Mida saab õpetaja ette võtta?	24
Mida saab koolijuhht ette võtta?	24
Mida saab lapsevanem ette võtta?	25
Selleks, et arendada vastutust	26
Kodusüülesanded ja tunnistus	26
Distipliin	26
TEISMELISTEGA SUHTLEMISE NIPPE	28
KOKKUVÕTTEKS	30
SOOVIATAV KIRJANDUS	31

SISSEJUHATUS

Nõustajad ja õpetajad on aitajad. Lapsed võtavad kooli kaasa kodus omandatud väärtushinnangud ja hoiakud, samuti vilumuse etendada kindlaid sotsiaalseid rolle, mida nad on harjutanud oma vanemate ning õdede-venadega suheldes. Lapsed tulevad õpetaja juurde, et õppida oskusi, mis võimaldavad neil tulevikus etendada oma osa tähiskonnas ja inimkonna ajaloos. Sellises suurusjärgus tulesandeid on usaldatud vaid väga väheste elukutsete esindajatele.

Ka nõustajad ja õpetajad vajavad abi. Laste poolhoin saavutamise hariduse hüvanguks ei ole arvatavasti kunagi nii raske olnud kui praegusel hetkel. Demokraatlike ideede pidev ja ühtlane areng on pannud kõikkuma mõnegi varem nii endastmõistetavate eelduste, kuid ei ole just alati võimaldanud meil jõuda uuele ning toinnivale arusaamisele meist endast ja meie lastest.

Arvukad teooriad võistlevad omavahel õpetajate ja nõustajate tähelepanu pärast. Mõne teooria järgi vaadeldakse probleemidega lapsi kui orgaanilise või sotsiaalse punde olureid. Niisuguse süttimusega võivad õpetajad ja nõustajad muuttuda puuduste otsimisel nii hõivatuks, et sisendavad lapsele ebakindlust Selle tulemusena hakkab laps tundma, et temaga on "midagi valesti". Loomulikult on temaga midagi valesti. **Midagi** on viltu meie kõigiga ja iga elusituatsiooniga. See tähelepanek ei tohiks aga domineerida meie minapildi üle ega kujundada meie ettekujutust elust.

Tised teooriad pakuvad välja keerulisi sarrustamisskeeme, mis on spetsiaalselt välja töötatud, et kutsuda lastel esile sotsiaalsel heakskitu pälvivat käitumist. Kui selliseid skeeme rakendatakse, muutuvad lapsed liigagi sagei sama kalkuleerivaks kui õpetajad. Lapsed võivad välja kuulutada streigi, kui tasu, mille nimel nad on töötanud, võetakse tagasi või kaotab mingil moel oma atraktiivsuse.

Meie praeguse ajaloolise situatsiooni tõttu ei ole ükski inimkäitumisele pühendatud teooria täiuslik ning vaidlused, kuidas

lapsi mõjutada, tavatsevad takerduda lahkarvamustesse niisugustes grupep selgelt eristavates põhinõuetes nagu "tubamine" "karistamise" vastu ja muud.

Teooria, millel käesolev raamatuke põhineb, eeldab, et tubamine ja keelamine on üks ja seesama — eelisoigused, mida kasutavad kunnigad ja türanid, kes lubavad oma alamatel nautida teatud vabadust teatud tingimustel ning karistavad oma alamaid, kui leiavad, et viis, kuidas vabadust tarvitatakse, võib ohustada nende ülenõimnu.

Demokraatia puhul, kui igal ühiskonnaliikmel on oma väärikus ning õigus iseenmast austada ja teistega võrdvääriksks pidada, ei ole ei karistusel ega lubamisel mõtet. Karistus kutsub esile mässu, vastuseisu, kättemaksu; lubamist pannakse pahaks, sest see on alandav ning solvav. Demokraatia võtmesõnaks on **osaavõtt**. Tegehlikult on suutlikkus ühistest püüdlustest osa võtta, ühistele probleemidele lahenduse leidmisele kaasaitamine kogu sotsiaalse suhtluse alhseks. See on iseloomulik kõigile tervetele ja õnnelikele isikutele. See on võime, mis on hädavaajalik inimolendide ellujäämiseks ning arenguks.

Alfred Adler, kelle arusaamine inimese psühholoogiast põhines just niisugustel eeldustel, ning Rudolf Dreikurs, kes pühendas oma elu praktiliste õpetamismeetodite väljatöötamisele ja selle mõtteviisi rakendamisele, on olnud meie mentorteks. Nende jälgedes pakume ka meie õpetajatele, sealhulgas nõustajatele, koolijuhitidele ja lapsevanematele oma toetust püüdlustes pidada sammu lastega, keda nad õpetavad. Me ei väida, et meie läheneimine on viimane tõde või et see töötab igas situatsioonis nii, nagu meie arvame. Ükski teooria ei saa asendada õiglustumet, hoolivat soojust või sõprust, mis aitaksid laste poolehoidu saavutada. Samas, hoolimata kui tahes heast tahkest ja kindlummest, on stiiki vaja lapsi paremini **mõista**. Sellela viib kindlummus õpetajaid, kes tunnevad, et nende jõupingutusi vääriliselt ei hinnata, sageli ebakindlustundeni ning isegi kibestumiseni.

Siin ongi sissejuhatus paremaks mõistmiseks. Loodetavasti seostub see meetoditega, mida Te juba edukalt kasutate ning see väike raamatuke on Telle abiks.

KUIDAS MÕISTA LAPSE KÄITUMIST?

Käitumine on eesmärgipärane

Lapsed nagu täiskasvanudki tahavad tunda end olulisena. Meie kõigi jaoks on tähtis kuhuigi sobida, kuhuigi kuuluda, midagi väär olla, teiste jaoks keegi olla. Ühel või teisel moel, olles siis edukas või mitte, käitume kõik kaalutletult, et kindlustada oma liikumist tihhe ja ainsa eesmärgi poole: et meil oleks koht teiste seas ning me tunneme end seal olulisena. Vähemalt püüame vältida tilkskõik millise juba saavutatud koha ja olulisuse tunde kaotamist ning kindlustada end selle kaotuse vastu.

Inimestele, kelles on arenenud ühiskondlik huvi ning kes on valmis ühisele edendamiseks oma osa andma, ei ole oma koha leidmine ja olulise tunnetamine tavaliselt raske. Sellised inimesed on tavaliselt head kaaslased ning nende väärikus on kaitsitud neid ümbritsevate inimeste poolt, sest nende panust osatakse hinnata.

Laps, kes käitub halvasti, on laps, kes tunneb end ebakindlalt

Lapsi kasvatatakse tihti usus, et nemad ei pea andma oma panust pere ja ühiskonna healulks. Lastel jääb üle vaid arvata, et tõeliste töödega saavad hakkama vaid vanemad, teised täiskasvanud ning vanemad õed-vennad. Seetõttu on laps sageli oma koha pärast ebakindel ning sama kindluse tu ka oma võimes säilitada koht sotsiaalselt produktiivsel moel. Seega võtab ta abiks mõtetu ja negatiivse käitumise, et iseenmast oma tähtsuses veenda või vähemalt vältida veel mõttetumasse staatusesse langemise tunnet. **Laps, kes käitub halvasti, on alati laps, kes tunneb end ebakindlalt.**

Neli peamist halva käitumise eesmärki

Rudolf Dreikurs on kirjeldanud nelja peamist halva käitumise eesmärki. Lapse halva käitumisega on võimalik mõistlikul moel toime tulla, kui seda mõistetakse kui tegevust ühe või mitme eesmärgi nimel neljast.

EESMÄRK 1: Tähelepanu.

“Ma ei ole küll suurepärane, aga **vähemalt** ei saa minust mööda vaadata, kui ma suudan saada erilise tähelepanu, askeldamise või teeninduse osaliseks.”

EESMÄRK 2: Võim.

“Ma ei pruugi küll olla võitja, aga **vähemalt** saan ma inimestele näidata, et nad ei suuda mind alla suruda või takistada tegemast asju, mida ma teha tahan või sundida mind tegema asju, mida nemad tahavad.”

EESMÄRK 3: Kätemaks.

“Inimesed ei hooli minust, aga **vähemalt** suudan ma vastu lüüa, kui mulle on liiga tehtud.”

EESMÄRK 4: Küündimatus.

“Ma ei pruugi küll ootustele vastata, aga **vähemalt**, kui ma midagi ei tee, jäetakse mind ehk rahule.”

Tähelepanu ja võim on kõige sagedasemad halva käitumise eesmärgid. Käitumist, mis on suunatud tähelepanu ja võimu saavutamisele, esineb aeg-ajalt igas klassis ja igas kodus.

Õppige ära tundma halva käitumise eriomast eesmärki,

jälgedes mitmesuguseid vihjeid! Nende vihjete hulka kuuluvad lapse tüüpilise käitumise jälgimine, tema reaktsioon korralekutsumisele ning Teie enda reaktsioon halvale käitumisele.

VIHJE 1: LAPSE KÄITUMINE

Tähelepanu:

Lärmakas, rahutu, praaliv, püüab liigselt meeldida, räägib liiga palju, teeb väiksemat sorti pahandust, mängib narti, hüperaktiivne.

Võim:

Agressiivne, trotsib autoriteeti, häbematu, keeldub kaasatöötamast, valetab, ei kuula sõna, näitab iseloomu, peremehtes, mossitab, protesteerib, kui ei saa oma tahtmist.

Kätemaks:

Vägivaldne, julm, tusane. Verbaalselt ja füüsiliselt kaaslasi ja täiskasvanuid kahjustav.

Küündimatus:

Ei tee midagi, ei proovi midagi teha, kui midagi üritabki, annab kergesti alla. Tõmbub teistest eemale, alandlik, tavalliselt ei peeta probleemseks.

VIHJE 2: LAPSE REAKTSIOON KORRALEKUTSUMISELE

Tähelepanu:

Laps lõpetab — liihikeseks ajaks.

Võim:

Halb käitumine jätkub, võib korralekutsumisel isegi halveneda.

Kätemaks:

Korralekutsumisel muutub tümmak veel vägivaldsemaks, üritab kätte maksta.

* Esitanud ideed pärinevad Alfred Adlerilt ja Rudolf Dreikursilt. Viited mõnede Adleri ideede pooldajate raamatutele on antud raamatukese lõpus soovitatava kirjanduse loetelus.

Küündimatus: Korralekutsumisele ei järgne mingisugust reaktsiooni.

VIHJE 3: TEIE REAKTSIOON

Tähelepanu: Tunnete end ärritatuna. Tavatselt pidada last koormaks või nultiseks või vähemalt liiga palju aega nõudvaks.

Võim: Tunnete end lööduna, pettununa, vihase-
na. Võite tunda, et Teie juhipositsioon on õhus.

Kättemaks: Tunnete end haavununa. Võite pidada last alatuks või pahatahtlikuks.

Küündimatus: Tunnete end abituna või tahaksite loobuda. "Mida temaga peale hakata?" Võite pidada last unistajaks või tumalaks.

Laps ei muuda ennast enne, kui mõistab, et tema enda käitumine aitab ta raskustele kaasa

Lapsed on harva teadlikud oma halva käitumise eesmärkidest. See-
tõttu on kahelikordset oluline, et õpetaja oleks teadlik neljast
peamisest halva käitumise eesmärgist ning suudaks neid ära tunda
ja üksiksest eristada. Niisuguse õpetaja võimuses on kasutada
nelja järgnevat ametalast nippi.

1. Aidata lapsel mõista oma käitumise eesmärki.
2. Lõpetada halva käitumise kasulikuks muutmine.
3. Leida mooduseid, kuidas last julgustada.
4. Kasutada klassi kui gruppi, et saavutada laste nõusolek sõbrallikuks ja koostööaliks suhteks.

Laps suudab õppida ära tundma oma käitumise eesmärki

Õpetaja või nõustaja saab aidata lapsel ära tunda oma halva käitumise eesmärki nii individuaalselt kui ka grupiarutluse käigus. (Osav gruppidünaamika kasutamine on eriti oluline sõbralliku ning produktiivse õhkkonna loomiseks klassis. Seda arutame pisut hiljem.) Sõbralik õhkkond on äärmiselt oluline tingimus eesmärkide avalikuks tegemisel. Kui tunnete end vihaseks või ärritatuna, oodake ära mõni teine hetk ja parem võimalus. Järgneva lause te sarja kasutamisest antud tillesande juures on samuti olnud palju abi.

1. "Mary, kas Sa tead, miks Sa nutnis (too välja konkreetne kohatu käitumine)?" (Lapse vastus on pea alati ühesugune: "Ei." Neil harvadel juhtudel, kui laps vastab "Jah", osutuvad tema järgnevad kätised oma käitumist seletada vaid abituteks väljamõeldisteks ega sega täiskasvanul siinses järjestuses küsimustega jätkata.)

2. "Kas ma võiksin Sulle ütelda, mida mina arvan?" (Me ei süüdista last, vaid küsime temalt lihtsalt luba oma arvamuse avaldamiseks. Enamasti on laps sellega nõus, sest on huvitatud, mida talle öeldakse.)

3. [Tähelepanu kui eesmärki] "Kas on võimalik Sinu arvamus, et ma ei pane Sind tähele?" (Või mis tahes muu variatsioon tähelepanust kui eesmärgist, mis tundub lapse käitumist kõige paremini seletavat); "... Sinu soov, et ma Sinuga pidevalt tegeleksin?"; "... Sinu soov, et me Sind vaataksime?" Õpetajal on soovitav alustada küsimusega, mis on seotud eesmärgiga 1, tähelepanuga. Kui küsimusele ei järgne mingisugust reaktsiooni või järgneb vaid pealiskaudne nõusoleku jäljendamine, võib usutlust jätkata järgmiste eesmärkidega katsetades.

[Võim kui eesmärki] "Kas on võimalik, et Sa tahad mulle näidata, et Sa võid teha, mida soovid ja keegi ei saa Sind sundida midagi muud tegema?"

[Kättemaks kui eesmärki] "Kas on võimalik, et Sa tahad mulle (või oma kaastastele) haiget teha?"

[Kiitnudimatus kui eesmärk] "Kas on võimalik, et Sa tunned, et ei saa nii hästi hakkama, kui tahaksid, nii et parema meelega Sa ei iirataks üldse?" või "Kas on võimalik, et Sa tahaksid, et Sind rahule jäetaks?"

Kui olete õigetele jälgedel, võite märgata lapse näol äratundmisreaktsiooni. Selleks on ootamatu naeratus, mida saadab otsene silmside. Mõnikord võib see näida tahmatu reaktsioonina, mida ei saa tagasi hoida. Pärast sellist reaktsiooni ei ole edasine käitumine enam vajalik. Teisalt, kui olete eesmärgi äraarvamisega eksinud, olete sellest vähemalt aru saanud ja saate jätkata teiste eesmärkide katsetamisega. Kui olete saavutanud äratundmisnaeratuse või mingigi nõustumismärgi, ei ole lapsel enam kerge halba käitumist jätkata. Ta mõistab nüüd, kuidas ta oma raskustele ise kaasa aitab, ning on teadlik, et ka Teie tema käitumise eesmärgi teate.

Sõbraliku täiskasvanu käes on käsitatud võte väga tõhus. Lapselle mõjub alati julgustavalt, kui ta avastab, et keegi, kes tema kimbatusse kaasundlikult suhtub, teda mõistab. Et võte on väga tõhus, peab igaüks, kes seda edukalt kasutada loodab, meeles pidama kolme hoiatusnooti.

Esiteks, pange tähele, et Te ei kasutaks oma teadmist eesmärkidest või mõnda muud psühholoogiarakust sildistamiseks või süüdistamiseks. Laps ei ole **tähelepanu otsija**. Ta on heidutatud ja otsib märkamist, lootes sel moel kindlust tagasi saada. Kui Te temaga sellepärast tilitsete või püüate oma teadmisi kasutades last talle trumbata, kogeb ta sildistamist või süüdistamist häbistavana. See kahtlustab tugevasti teie suhet ning laps ei pruugi pärast seda enam ühegi täiskasvanut usaldada.

Teiseks, halva käitumise eesmärgi ühisele tuvastamisele peab alati järgnema arutlus, mida te saaksite koos **ette võtta**, et välja töötada moodus häiriva käitumismustri muutmiseks. Kui Te ei kavaise aidata last probleemi lahendamisel, ei ole probleemse käitumise peidetud eesmärgi tuvastamisest mingisugust kasu.

Kolmandaks, kui Te tõesti loodate saavutada koostööd, ei tohi juttujamine lapsega kunagi muutuda loenguks lapsele, vaid peab sisult ja vormilt olema sõbralik ning koostööd soosiv. Juttujamisel

peate väljendama veendumust, et "koos suudame asjad joonde ajada". Seda arvesse võttes olete nüüd palju soodsamas positsioonis, et töötada koos lapsega parema suhte loomise nimel.

KUIDAS AIDATA LASTEL MUUTUDA?

Lõpetage kasu, mida laps halvast käitumisest saab!

Nüüd, kui Te olete lapse eesmärgist aru saanud, ei ole Te enam tõenäoliselt näivne kaasosaline lapse poolt eesmärgi saavutamiseks ekslikult valitud meetodite kimmistamisel. Kui olete nüüd järeldusele jõudnud, et lapse käitumine on seotud kindla eesmärgi poole liikumise, on Teil võimalik saada kasu järgnevaest soovitudstest.

EBSMÄRK 1: Tähelepanu

Kui vähegi võimalik, **ignoreerige** halba käitumist. Igal juhul vähenda nii palju kui võimalik halvale käitumisele pööratavat tähelepanu. Järgnevalt paar nippi, mis on osutunud kasulikuks.

* Eraviisilise sõbraliku juttujamise käigus võiksite lapsele ütelda: "David, me mõlemad teame, et see ei kuku eriti hästi välja, kui Sa sel viisil klassis tähelepanu püüad äratada. Siiski, igaüks meist vajab tähelepanu. Kuidas Sulle sobiks, kui meil oleks Sinuga oma isiklik kokkulepe? Me võime kokku leppida, kui mitu korda päevas Sa tahaksid, et ma Su nime välja hõikan. Sedasi saaksin ma Sulle näidata, et ma Sulle tähelepanu pööran, ilma et me tilejännud klassi segaksime." Esialgu võiks kordade arvaks olla kümme ning seda võiks kasutada ühe nädala jooksul. Sellise juttujamise järel ei ole Davidi tähelepanu jahitava käitumise peale enam vaja palju aega ega sõnu kulutada. Võite lapsele lihtsalt naeratada ja näpu püsti tõsta, üteldes: "See oli üks kord", ning tundi jätkata. Aimult Teie ja üks õpilane teate, mis toimub. Tähelepanu on minimeeritud ja laps mitte üksnes ei saa aru, miks ta halvasti käitub, vaid mõistab ka, et

Teie olete teadlik tema käitumise eesmärgist, suhtute sellesse osavõitlikult ja mõistvalt ning aksepteerite last kui võrdväärset partnerit püüdlustes käitumist muuta.

* Võite vaikida, õpetamise lihtsalt lõpetada ning vaikust oodata.

* Veel üks võimalus on asetada laps silmitsi oma käitumise loogiliste tagajärgedega, näiteks: "Jenny, klass ei saa hästi töötada, kui Sa sedasi käitud. Kas Sa tahaksid sija jätta ja meid aidata või eelistaksid minna (ühte suhteliselt eraldatud kohta), kus Sa ei peaks muretsema selle pärast, et Sa meid segad?" Kui laps lahkub, lisage kindlasti: "Tule palun tagasi kohe, kui tahad meiega kaasa töötada." (Me ei ole huvitatud lapse karistamisest, vaid sellest, et ta oma käitumist muudaks. Temaga ei ole midagi valesti, ainult tema käitumine ei ole päris sobilik. Karistamine lõõb lapse vaid veel rohkem rivist välja ning tekitab tahmist vastu hakata.)

* Abiks võib tulla ka koostöö mõne teise õpetajaga, nii et saaksite saata lapse teise klassi seniks, kuni ta otsustab, et tahab oma grupiga kaasa töötada. Näiteks: "Juanita, kas Sulle sobiks, kui Tommy mõnda aega Sinu klassis viibiks?" "Muidugi Alice, aga mis lahti on?" — "Mu klassil on täna hommikul olnud väga raske töötada, sest Tommy on ... (tähtle tegemisega, teistelt paberite äraarabimisega või millegi muuga) pidevalt häirunud." — "Kill on kahtu seda kuulda, Alice. Ma tean, kui võid see Sind kurvasstab, et ma tean, kui väga Sa Tommyst hoolid ... Sa oled mulle rääkinud, et Tommy Sulle väga meeldib." — "Jah, Tommy meeldib mulle tõesti ja tal on viimasel ajal ka palju paremini läinud, näiteks alles eile ... (pööra tähelepanu positiivsetele aspektidele, märgi ära koostööalti käitumise juhud jne.)" — "Ma olen kindel, et Tommynuga saab varsti kõik korda. Ole hea, Tommy, isu sinna ja anna mulle kindlasti teada, kui tunned, et oled valmis tagasi oma klassi minema."

* Ärge ütlege midagi tähelepanu püüdmise kohta, aga tunnustage mõne teise lapse käitumise kasulikkust.

* Kui klassis on juba tekkinud traditsioon käitumise eesmärkide üle arutleda ning sellised arutlused on leidnud klassis oma igapäevase koha, võite oma tegevuse katkestada ja pöörduda probleemiga kogu klassi poole. "Mis te arvate, lapsed, mis siin praegu sünnib?" (Seda saab teha vaid sõbralikul, heaühtlisel moel. Mitte mingil juhul ei tohi sellega last häbistada või alavääristada.)

Pidage mees, et tähelepanu püüdmine on omane lastele, kes ihkavad tunnustust! Leia moodus, kuidas laps võiks pälvida tunnustust kasulikul moel.

EESMÄRK 2: Võim

Ennekõike loobuge ise võimuvõitlusest. Tunnistage endale oma võimete piire. Pikemas perspektiivis ei saa Te sundida õpilast midagi tegema või tema tegevust katkestada ning õpilane on sellest teadlik. Ainsana ei mõista seda täiskasvanud. Õpilane on oma käitumise nii kavandanud Teile näitamaks, et Te ei saa teda millekski sundida. Koostöö õpilasega tuleb ära teenida, seda ei saa temalt nõuda.

* Näiteks (päraast eesmärgi tuvastamist): "Tead, Billy, Sul on õigus. Ma ei saa Sind millekski sundida, aga ma vajan Su abi. Kas Sa oleksid nõus mind aitama?"

* See on laps, kes on harjunud, et teda jõuga alla surutakse. Näidake tema vastu üles austust ja koostöö võimalusi.

* See on laps, kes tahaks olla **tähtsal** positsioonil. Aidake tal tunda end tähtsana mõnel kasulikul moel. Võib-olla saaksite teda paluda olla juhendajaks mõnele teisele lapsele või järelevalvatajaks mõnel klassiüritusel.

EESMÄRK 3: Kätemaks

See laps ei usu tõenäoliselt, et keegi võiks teda armastada või aksepteerida. Otsige võimalust poolehoidu võitmiseks. Näiteks võiksite paluda tal Teid milleski olulises abistada. Paluge tal aidata Teil mõne kartliku või heidutatud klassikaaslasega kontakti saada. Andke talle mõista, et peate tema tundliku loomust väärtustlikuks.

* Paluge kellelgi üles otsida lapse vanemad, kes kahtlemata kasutavad lapse distsiplineerimiseks last füüsiliselt või verbalselt kahjustavaid meetodeid.

* Olge valmis, et laps paneb Teid proovile, kui üritate tema usaldust võita. Ta võib üritada Teid provotseerida, et tõestada, et

elu on just täpselt selline, nagu ta arvab — keegi temast tegelikult ei hooli.

* Kui käitemaksule orienteeritud laps on esitanud Teile otsese väljakuuse, oleks kasulik vastata sarnaselt järgnevale: "Mulle tundub, et Sa tahaksid mulle haiget teha ja mul on sellest kahju. Ma tahan, et Sa teaksid, et mina Sinule halba ei taha. Ma arvan, et Sulle on elu jooksul piisavalt liiga tehtud." Selline jutuajamine nõuab head taktitunnet ning sõbralikku ja usaldavat alatoon.

EESMÄRK 4: Kiiindimatus

Kasutage oma leidlikkust, aitamaks lapsel jõuda äratundmisele, et ta suudab mõningaid asju hästi teha. Arvestage, et ta keeldub järjekindlalt vastamast otsesetele püüdlustele teda koolitööga maadlenna panna. Ärge täitke tema ootusi, rõhutades tema puudusi. Asetage nõudmistele latti piisavalt madalale, et laps end pidevalt kiiindimata tunne ei tunneks. Tunnustage iga lapsepoolset positiivset panust, kuid tehke seda liigse pidulikkuse ja kärata, mis võiks lapses tekitada tunde, et ta ei suuda Teie ootustele vastata.

KUIDAS ARVESTADA KLASSI KUI GRUUPIGA?

Tekitage klassis tihtekuuluvustunnet!

Õpetajatena tegeleme nii palju indiviidualsete erinevuste arvestamisega, et alahindame mõnikord klassisisesse gruppidünaamika olulisust. Liiga tihti vastandavad õpetajad end teadmatuses grupile. Sellist käitumist iseloomustab hästi püüdlus kooliaasta alguses "reeglid paika panna". Sel moel annab õpetaja edasi ekslikku ideed: "Me kuulume vastasleeridesse ja te olete sunnitud nõudele alluma." Sellise äpardunud arusaamise tõttu gruppidünaamikast satume tihti situatsioonidesse, kus korraldaja ja klass on tihenda-

nud jõud meie vastu, selle asemel et saaksime kogu klassiga tihendada jõud igasuguse korraldajaga vastu. Vähesed asjad, mida õpetaja võiks hea käitumise soodustamiseks ette võtta, on mõjuvõimsamad kui klassi tihendamise ja selles tihetes grupis endale koht leidmine.

Teil on võimalus alustada oma jõupingutustega klassi tihendamiseks juba kooliaasta alguses esimese tunni esimesel minutil. Te võite ütelda: "Me veedame sellel aastal palju aega koos. See sin on meie klass. Mõnikord võib meil läbisaamisega raskusi tekkida. Missuguseid raskusi meil teie arvates võib ette tulla?" Võiksite õpilaste arvamuste alusel luua nimekirja ning seejärel küsida: "Mida me peaksime ette võtma, kui meil tekib selline või teistsugune probleem?" Sel moel õpivad lapsed, et selle eest, mis sünnib klassiruumis, ei vastuta ainult õpetaja, vaid igaüks, kes klassis viibib. Klass võib enda jaoks ise reeglid kehtestada. Kui need hästi ei toimi, võib neid mõnel uuel kokkusaamisel muuta.

Mitte mingil juhul ei tohiks arutused piirduda vaid käitumisprobleemide lahkamisega. Kokkusaamisi saab kasutada ka klassi ürituste ja projektide arutamiseks. Sellelaadsed kohtumised peaksid aset leidma vähemalt kaks korda nädalas, et arutada kõiki klassi jaoks aktuaalseid küsimusi. Kui Te juhtite endale saama raske klassi, peaksite korraldama selliseid aruteluksid veel tihedamalt, isegi iga päev, kui see klassis tihtekuuluvustunde tekitamiseks vajalikuks osutub. Õpetajad võivad siinkohal vastu vaielda, et sellised arutelud raiskavad liiga palju klassi aega, aga kui klass ei ole oma jõudusid õppimiseks tihendanud, ei kasutata seda aega niikuinii kasulikult. Isegi juhul, kui klass kohtub oma õpetajaga iga päev vaid ühe aine raames, nagu see on keskkoolis, peaks vähemalt kord nädalas osa mõnest vahetumist kuuluma eespool kirjeldatud arutlustele.

**Kasutage klassi abi,
et aidata õpilastel oma käitumist mõista!**

Õpetaja või nõustaja võib kasutada mitmesuguseid meetodeid, et aidata õpilastel oma käitumise eesmäkke paremini mõista.

* Võite rääkida lugusid halvasti käituvatest loomadest.

Ülemäärane kaitsmine ja poputamine

ei ole headuse väljendused. Kui tiritame laste eest nende asju korda ajada, ei suhtu me lastesse austusega ning võtame neilt võimaluse oma tugevaid külgi avastada. Laste halletsemisega ei osuta me neile mingisugust teenet. Osavõtlikkust väljendatakse soldaaruse ja toetuse kaudu. Kedaagi halletsedes vaadatakse ülalt alla inimesele, kes ei suuda oma eluga iseseisvalt toime tulla.

Kui me halletseme last, pakume lastele liigsel hulgal teenuseid või tiritame neid kaitsva eksimisele järgnevale tagajärgede tunnetamise eest, anname mõista, et nad ei ole piisavalt tugevad, et eluga toime tulla. Niisugune kohtlemine lubab lapsel teha järgnevaid järeldusi: 1) inimesed peaksidki minu ellu sekkuma ja minu eest kõik juonde ajama; 2) omapead jäädes ei suuda ma eluga rahuldavalt toime tulla.

Allasurumine ja autokraatlik kohtlemine

on sama vähe efektiivsed kui poputamine. Me suhtume lastesse sama vähese austusega nii juhul, kui jätame nad ilma võimalusest iseenda eest vastutada, kui ka juhul, kui võtame endale õiguse langetada kõik otsused, mis on seotud lapse heaoluga. Niisugune diktaatorlik lähenemine tekitab lapses mulje: "Sa ei tee midagi õigesti, seetõttu pean ma Sind sundima korralikult käituma." Selline suhtumine süvendab lapses ka vastuhakku. Kui sisendame lapsele: "Küll ma juba hoolet kannan selle eest, et Sa korralikult käitüksid," kaldub laps vastama käitumisega, mis kannab endas teadet: "Ma ei pruugi küll olla nii vägev kui Sina, kuid ma näitan Sulle, et Sa ei saa mind millekski sundida."

Üleoleku-alaväärsussuhted

on tülitekitavad, ebastabiilsed ning manipulaatsiooni- ja moonu-
tand. Mõlemad tilalkirjeldatud lähenemisiisid langevad sellise suhte kategooriasse. Selliste lähenemiste kaudu sisendame lapsele: "Sa ei oska või ei taha, seetõttu pean ma kõik Sinu eest ära tegema

või Sind korralikult käituma sundima." Kellelegi meist ei meeldi olla alaväärtustlikus positsioonis. Lapsed vastavad sellisele nina peale andmisele püüdega saavutada mingisuguski üleolekutunnet. Seega saab poputatud laps oma hüvituse, pannes meid oma teenistusse ning allasurutud laps rahuldub demonstreerimisega, et me ei saa teda kontrollida.

VASTUTUSE JA KOOSTÖÖ ARENDAMINE

Koolivalmidus tähendab peamiselt vastutus- ja koostöövõimet

Kui laps alustab kooli suhtumisega, et koolitöö on tema, mitte õpetaja või vanemate töö, on see hea algus. Samuti, kui laps tuleb kooli sooviga jagada tähelepanu teistega ja tunnustada teiste õigusi, selle asemel et ennast maailma keskpunktiks pidada, on see tema jaoks veelgi parem algus. Need tunnustused on kooliteed alustades märksa tähtsamad kui tähestiku ning sajani numbrite tundmine. Kui laps on vastutusstundlik ja koostöövõimeline, hoolitseb ta selle eest, et koolitöö oleks rahuldavalt tehtud. Vastasel juhul, oodates, et teised hoolitseksid tema koolitöö tegemise eest, ning raisates oma energiat ebakohase tähelepanu saavutamiseks ja koostöö vältimiseks, jääb ta teistest maha. Lõppkokkuvõttes võib ta saada endale isegi külge lugemisraskustega, düslektiku või kerge ajukahjustuse all kannatava lapse nimetuse. Loomulikult ei tohi ignoreerida võimalust, et koolivõimekusele ning käitumisele avaldab mõju mingisugune füüsiline tegur. Siiski on eespool nimetatud suhtumisküsimused nurjate arvates osutunud koolivõimekusele märkimisväärselt suuremateks negatiivseteks mõjuteguriteks, kui õpetajad, vanemad, nõustajad ja psühholoogid on olnud valmis tunnustama. Kui on vajalikud järeleatamistunnid või muu heastamistöö, et aidata lapsel läbi võtta materjali, mille ta on jätanud õppimata, ei ole sellel mingit püsivat mõju, kui last ei

aidata ka muuta oma heidutatud suhtumist ning ekslikku arvamust, kuidas leida endale koht elus.

Mida saab õpetaja ette võtta?

* Tekitage klassis ühtekuhuvustunne mitmesuguste gruppitugevustega!

* Kasutage grupi abi tegevusplaanidesse ja ettevõtmistesse puutuvate otsuste langetamisel nii palju kui võimalik!

* Hinnake oma lastega suhtlemise mustrit ning lõpetage halva käitumise kasulikuks muutmine!

* Keskenduge pigem saavutustele kui pundustele!

* Aidake heitunud õpilastel avastada võimalusi oma klassi, kooli ja perekonna heaolu parandamiseks!

* Kasutage hästi edasi jõudvaid õpilasi klassi rikkusena, lastes neil teisi õpilasi aidata ning genereerida ideid klassi heaolu parandamiseks!

* Pidage kodutülesandeid lapse, mitte tema vanemate tööks! (Kui vanemad ei suuda loobuda lapse eest kodutülesannete teemisest, on lapse jaoks parem, kui Te talle kodutööd ei annagi.)

* Tutvustage lapsevanematele võimalusi, kuidas nad saaksid aidata lapsel arendada vastutustunnet ning koostööskust!

* Andke kõik endast olenev, et piirkonnas töötaksid lastevanemate õpperühmad!

* Aidake vähendada üleoleku-alaväärsuse suhteid, einestades vahevahel õpilaste lauas või kuitundes neid endaga koos einestama selle asemel, et õpilastest eralduda! Sellist käitumist oskavad eriti teismelised kõrgelt hinnata. **Oma käitumisega andke mõista, et:**

MOÏSTATE JA ELATE KAASA: "Ma saan aru, et teil on raske."

TEIL ON LASTESSE USKU: "Ma usun, et te saate hakkama."

JULGUSTATE ILMA LIGSE SURVETA: "Kas te tahaksite proovida?"

Mida saab koolijuhth ette võtta?

Juhina on Teil kooli õhkkonna loomiseks suuremad võimalused kui ühelgi teisel üksikisikul. Kui olete otsustanud laeva kindlakäeliselt

juhtida ning teiste üle valitseda, võivad nii õpetajad kui ka õpilased tunda vajadust Teile vastu astuda isegi juhul, kui Teie võim ja autoriteet neid hirmutavad. Tulenuseks on kära, konfliktid, korralagedus ning vastuhakk nii avalikul kui ka varjatud kujul.

Teisalt võiksite võtta oma sidameasjaks kutsuda õpilasi ja õpetajaid nimepidi. Võiksite olla avatud ettepanekutele, aitada neid enne elluviimist asjasse puutuvate isikutega ning tunda isiklikku ja poolehoidvat huvi õpilaste, õpetajate ning lapsevanemate probleemide lahendamise leidmise vastu. Nii õpilased kui ka koolitöötajad tavatsevad sellistele algatustele vastata lojaalsuse ja pühendumusega. Tulenuseks on entusiastlik ning koostööaldis koolivaim.

Hea juhtnõu, mida jälgida koolis kasutatavate reeglite hindamisel, on püüe opereerida nii vähete reeglitega kui võimalik, et koolis säiliks sotsiaalne kord. Soovitatav on kasutada reegli vajalikkuse hindamiseks täiskasvanukogemust. Näiteks võiksite mõelda, mis juhtuks täiskasvanuga, kui ta unustaks koju pliitarsi või raamatu, näriks nätsu või teeks tööli suitsu. Miks mitte näidata õpilaste vastu üles samasugust austust?

Mida saab lapsevanem ette võtta?

ET ARENDADA VASTUTUST, tuleb seda pigem jagada, kui sellest rääkida.

* Selle asemel et lapse käitumist kritiseerida, jälgege ja parandage iseenda käitumist! Kergem on muuta oma käitumist, kui pidada lapsega juba ette kaotatud lahinguid lootuses lapse käitumist muuta.

* Kas Teile ei tundu, et kriitiseerimisega olete lapse ära heidutanud? Kui nii, siis olete oma püüdluses last parandada asja hoopis hullemaks teinud.

* Kas Teile ei tundu, et Te olete muutnud halva käitumise lapse jaoks oluliseks ja äratasuvaks? Võib-olla olete teatud juhtudel, kui oleks parem hoopis oma asjadega tegelda, lapse käitumisele puhtast teadmatusest vastanud mõtetu norimise, äritumise ning sekumise.

* Kui teete oma lapsele kõik ette-taha ära või üritate teda sundida midagi tegema, võtate temalt võimaluse oma tugevaid

külgi avastada. Parem on mitte teha lapse eest ära, mida ta saaks ise enda heaks teha.

KODUÜLESANDED on lapse enda vastutusel. Ärge sekkuge midu, kui vastamaks mõnele üksikule küsimusele. Leppige koos kokku koduülesannete lahendamiseks mõeldud aeg. Kui olete kokkuleppele jõudnud, on edasine juba lapse enda teha. Kui ta unustab midagi tegemata või otsustab ülesanded lahendamata jätta, saab ta aru, et koolis ei lähe tal siis just kõige paremini. Need valikud peab ta iseseisvalt tegema. Siin on mängus midagi palju olulisemat kui hea hinne emakeeles või matemaatikas. Kui lapsele koduülesandeid pidevalt meelde tuletada, õpib laps arvestama, et teised peavad hoolisema tema ülesannete lahendamise eest. Kui Te üritate last piirangute ja karistuse abil suundida tööd tegema, võate temal võimaluse iseenda eest vastutada. Samuti suurendate sellega töönaosust, et laps võtab kindlalt nõuks näidata, et Te ei saa suundida teda paremaid hindeid saama. Selle asemel võtke kindel seisukoht, et lapsel on tema töö, samamoodi, nagu isal ja emal on nende tööd. Kui vanem uurib lapselt, kas ta kodutöö on tehtud, on see võrdväärne sellega, kui naine kontrollib, kas abikasa on järgmise päeva tööks piisavalt hästi valmistunud. Reageering on mõlemal juhul töönaoliselt üsna sarnane.

Kui laps TUNNISTUSE koju toob, on parem temaga nelja silma all rääkida. Jutuajamine peaks olema lihtke ja positiivne. Heade hinnete puhul rõhutage, et teadmised, mida ta omandab, tulevad talle tulevikus kasuks. Küsige lapselt, kas tal on midagi oma tunnistuse kohta ütelda. Ärge pöörake halvamatele hinnetele erilist tähelepanu, väljendage ainult arvamust, et küll järgmine kord läheb paremini. Saate laps ära ühe musu või patutusega. Selle kõige peale ei tohiks kuluda viit minutitki. Ärge kasutage rahalisi auhindu ega püüdko mõnel muul viisil last ära osta, et ta paremaid hindeid saaks.

DISTSIPLINI on kõige kergem saavutada, kui oleme õppinud seda mitte segi ajama ideedega hüvitusest ja karistusest. Hüvitus ja karistus on sama müüdi erinevad pooled. Nende vahel ei ole kuldset keskteed. Lastele meeldib kord ja nad võivad seda isegi

nõuda, aga hüvituste ja karistusega seda ei saavuta. Hüvitus kannab endas sõnumit: "Sa meeldid mulle, kui Sa nimoodi käitud" (ja vihjab: "Sa ei meeldi mulle, kui Sa nii ei käitu"). Hüvitus viitab ka sellele, et: "Ma ei usu, et Sa oled võimeline rõõmustama oma saavutuste üle, seetõttu rõõmustan ma Sind ise sellega, mida ma Sulle anda suudan." Sellega rõõvitakse lapselt tunne, et ta on midagi saavutanud. Täiskasvanu krabab kogu au endale ning upitab enast selleks, kelle võimuses on autasusid jagada. Kui lapse tegemisi tasustada, õpib ta tegutsema vaid tasu, mitte aga tegevuse enda kasulikkuse nimel. Lisakäitu tekib siis, kui laps hakkab eeldama, et keegi lausa peab teda tasustama ning ta võib sooritusest hoopis keelduda, kui auhindu silmapiiril ei ole.

Karistamine kannab endas sõnumit: "Sinuga on midagi valesti." Kui Te last karistate, heidutate teda ning tekitate temas vastuhakku. Valu kutsus esile kibestumist ja soovi kätte maksta. See ei ata kuidagi kaasa koostööle.

Kasutage loogiliste ja loomulike tagajärgede meetodit, andmaks lastele lugupidaval moel võimaluse mõista, et ebasobiv käitumine ei anna häid tulemusi. Kui laps ei pane ennast hommikul piisavalt kiiresti riidesse, ei pruugi tal olla aega hommikustöögiks või ta võib koolibussist maha jääda. See ei ole hea, kuid lapsele on parem, kui me eeldame, et ta suudab oma probleemile ise lahenduse leida. Me ei pea nägutama ega mõnel muul viisil vastustust enda peale võtma. Hüvitused ega karistus ei ole vajalikud. Lapsel ei ole midagi viiga; lihtsalt tema käitumine ei anna häid tulemusi. Kui isa-ema lasevad lapsel tunnetada tagajärgi, selle asemel et kiiresti vastustus oma õlgadele haarata, näeb laps vajadust oma käitumist muuta.

Konfliktseid teemasid käsitledes pakkuge lapsele valikuvõimalusi. Ükskõik milline valikuvõimalus on parem kui mittemingisugune. Palju parem on lapselt küsida, kas ta eelistaks magama minna kell 21.00 või kell 21.30, kui ütelda: "Siin majas on magamaminekuvaeg kell 21.30."

Hea meetod lastega koostöö saavutamiseks on PEREKONNA NÕUKOGU — foorum, mille käigus iga pereliige võib õppida vastutust jägama ja kandma. See annab võimaluse oma laste kui indiviidide vastu austust tões näidata ning paluda neil avaldada

oma arvamusst perekonna jaoks tähtsates küsimustes. Perekonna nõukogu peaks kogunema regulaarselt, kokkulepitud ajavahemiku järel. Nõukogu eesmärk on jõuda otsusteni, millega kõik perekonnaliikmed leppida suudavad, andes igale pereliikmele võimaluse avaldada oma arvamusst teiste jaoks tähtsates küsimustes ning võtta üles teemasid, mis on igatüüpi isiklikult olulised.

TEISMELISTEGA SUHTLEMISE NIPPE

Üle kogu maailma on lõputu hulk õpetajaid ja lapsevanemaid teismelistega vaenujalal. Sellised täiskasvanud ei mõista, et nad aitavad ise kaasa teismeliste halva käitumise äratsumisele. Halvasti käituvate teismeliste kõige levinum eesmärk on võim ning lihsaim viis seda saavutada on vastuhakk.

Teismelised on eriti tundlikud alavääristava kohtlemise suhtes. Kui me suhtleme teismelisega moel, mis annab talle mõista, et tema arvamus ei ole oluline, et meie teame paremini, et küll me talle ütleme, kuidas ta oma aega peaks veetma, kellega peaks sõbrustama ning mis kell õhtul koju tulema, asetame end vabatahtlikult kaotaja positsiooni. See ei tähenda, et täiskasvanutel ei ole mingisugust vastutust teismeliste suunamise eest või et kõik püüdlused teismeliste käitumist mõjutada on soovimatud. See tähendab vaid, et teismelised ei vali teed, mida neile peale sunnitakse. Teismelised hindavad sõbralikku suunamist täiskasvanu poolt, kes oskab teismelisi austada, kuid poevad kas või nahast välja, näitamaks võimukale täiskasvanule, et see ei suuda nende käitumist kontrollida. "Ei"-ütlemise võim on absoluutne. Selleks, et teismeline tahaks ütelda "Jah", tuleb meil saavutada tema poolehoid. Teismeline saab meile igal juhul näidata, et ta ei lähe meie ideedega kaasa, kui otsustab seda mitte teha. Miljonid täiskasvanud ei ole seda ära õppinud. Selle tulemusena sarnanevad paljud kodud ning keskkoolid relvastatud laagritele. Õpetajad ja lapsevanemad loobuvad võimalusest noorte inimeste käitumist produktiivselt mõjutada hetkel, kui nad astuvad noortega sõjajalale.

Täiskasvanud peavad ise loobuma võimuvõitlusest, olema piisavalt vaprad, et loobuda oma staatuse kaitsmisest ning teismelisele mõista andma: "Sul on õigus, Jerry; ma ei saa Sind sundida midagi tegema. Kas me saaksime midagi koos ette võtta, et olukorda parandada?"

Nii klassis kui ka kodus on abi vaid sellest, kui võtame hetkeks aja maha, arutame probleemid läbi ning otsustame, mida me saaksime koos ette võtta. Mõnikord ei saa väike grupp teatud asjade muutmiseks midagi ette võtta (nt koolisüsteemi poliitika muutmiseks). Kuid **midagi** selliste arutluste abil siiski muutub ning see midagi on atmosfäär. Teismelised tunnetavad, et neisse suhtutakse austusega, et nende arvamusst väärtustatakse ning et neid ei määrata meelevaldselt madalamale kohale, kui nad väärivad. Niisugustes tingimustes on noored palju koostööaltimad. Edu saladus selliste tehingute puhul on järgmine: **Ärge võidlege, aga ärge andke ka alla.** Vahepehvel võivad jutuajamised lõppeda nii, et osapooled ei suudagi kokkuleppele jõuda. Sel juhul võib teema teisel korral üles võtta, kui ühel või teisel osapoolel on kas lisainformatsiooni või varasemast erinev vaatepunkt. Niisugustel puhkudel võib ütelda: "Tundub, et me ei jõua täna kokkuleppele. Kuidas oleks, kui me homme jälle kohtume ja vaatame, kas suudame siis midagi välja mõelda?"

Väikesed nõustamisgrupid on sageli efektiivsemad kui teismeliste indiviidualne nõustamine, sest teismelised on rohkem huvitatud ekaaslaste kui täiskasvanute väärtushinnangust. Väike grupp suudab väga efektiivselt aidata oma liikmetel mõista nende käitumise eesmärke.

Nii koolijuhd kui ka õpetajad võivad avastada, et kooli õhkkonna muutmine on täiesti võimalik, kui korraldada õpilastega regulaarselt grupidiskussioone.

Üldkasutatava ruumi loomine keskkoolides võib osutada väga heaks mooduseks ülemuse-alamuse suhete vähendamisel. Üldkasutatav ruum on niisugune, kus õpetajaskond ja õpilased võivad kohtuda kui tavalised inimesed. See on ruum, kus õpetajad ja õpilased võivad koos kohvi ja Coca-Colat juua või niisama juttu puhuda.

Õpilasnõukogu saab oma staatust ja produktiivsust tugevasi parandada, kui kehtestab oma liikmetele kindlad juhtnõidid, mis muudavad nõukogu tõeliselt esinduslikuks kogu õpilaskonnale. Praegusel hetkel peab enamuse õpilasi õpilasnõukogu liikmeid reeturteks, kes on vaenlasega tihe heitnud. Autorid ei tee nalja, kui hindavad poliitikat, mille järgi kindel arv nõukogu liikmeid oleks valinud õpilaste seast, kes on mõnedes ainetes läbi kukkunud, ning õpilaste seast, kes on olnud koolitööst mõneks ajaks kõrvaldatud. Veelgi parem oleks, kui koolinõukogu õpilasnõukogu kõrvale tõrjaks. Koolinõukogu koosneks nii juhtkonna, õpetajaskonna, õpilaskonna, hooldusmeeskonna kui ka kohvikutõotajate esindajatest.

KOKKUVÕTE

Ärmaailmas vallandatakse mitugiimees, kes ei suuda järjekindlalt klientide vastuhakku leevendada. Haridussfääris on pahatihiti laps see, kes vallandatakse, kui õpetaja tema vastuseisust jagu ei saa. Kõik on nõus, et see ei ole õiglane. Siiski aidatakse vaid vähesel õpetajatel õppida efektiivsemaid mooduseid lastele hariduse "müümiseks", lapsi õppima meelitamiseks.

Võttes, mida siin raamatukeses soovitan, on osutunud kasulikeks noorte inimestega koostöö saavutamisel. Täiskasvanud, kes püüavad noortega positiivses suunas mõjutada, peavad kasutama oma leidlikkust, et välja töötada lisameetodeid, mis suurendaksid noortes kuhugi kuulumise tunnet. Nisuguseid tehnikaid tuleb jagada väktsel õpetajate ning lapsevanemate gruppide kohtumistel. Sellistel eesmärkidel korraldatud regulaarsed kohtumised võivad olla suurepäraseid informatsiooni ja julgustuse allikad.

Autorid ei õhuta Teid loobuma siin kirjeldatud negatiivsetest põhimõtetest üksnes seetõttu, et teatud meetodiga ei saavuta Te loodedud tagajärgi. Selle asemel soovitan anda hinnang oma suhetele noorte inimestega, et kindlaks teha, kas Te ei muuda

nende halba käitumist äratasuavaks, ning mõelda, kas Te ikkagi ei ürita noorte üle liialt võimutseda.

Isandate — sealnulgas kooliisandate — aeg on lõplikult möödas. Et olla efektiivne juht, tuleb võita noorte poolehoid. Koostööd ei ole võimalik kellelegi peale sundida. Noorte poolehoidu võtmine ei ole kerge ülesanne, aga see on täiskasvanute ülesanne hariduseandjate ning lapsevanemadena.

SOOVITATAV KIRJANDUS

Adler, Alfred. *The Problem Child*, 1963

Analiitiliseks probleemse lapse elustiili avaldumist mitmesugustel juhtudel. Sissejuhatus Kurt A. Adlerilt. Adler asutas esimesed laste nõustamiskeskused Viini koolisüsteemis. Tema tööd on siiani parimaks sissejuhatajateks lapsepsühholoogiasse.

Dinkmeyer, Don; Dreikurs, Rudolf. *Encouraging Children to Learn: The Encouragement Process*, 1963

Haridustöötaja ja esimese Adleri töö propageerija, psühhiaatri koostööst välja kasvanud praktilise väärtusega käsiraamat õpetajatele ja nõustajatele.

Dreikurs, Rudolf; Goldman, Margaret. *The ABC's of Guiding the Child*

Asendamatu brošüür, mida levitatakse koolides ja vaimse tervise parandamise asutustes üle kogu maailma. See väike ja odav raamatuke on muutunud elusid ning iga õpetaja ja lapsevanem peaks sellega tuttav olema.

Dreikurs, Rudolf; Gould, Shirley; Corsini, Raymond. *Family Council: The Dreikurs Technique for Putting an End to War between Parents and Children*, 1974

Teooria abil lahti seletatud üksikjuhtumianalüüside ning transkribeeritud peresistest arutluste abil demonstreeritakse terve pere kaasamise kasulikkust otsuste langetamise protsessi ning näidatakse, kuidas seda saavutada.

Dreikurs, Rudolf; Grey, Loren. *Logical Consequences: A New Approach to Discipline*, 1968

Distipliini saavutamiseks kasutatavad võtted, mis soodustavad käte-
maksu ja vaenuhukkuse asendamist probleemilahendussõksusega.

Dreikurs, Rudolf; Grunwald, Bronia; Pepper, Floy C. *Maintaining Sanity in the Classroom: Illustrated Teaching Techniques*, 1971

Psühiiaatri ja kahe kogunud õpetaja koostöö vili, mis demonstreerib,
kuidas õpetajatel on võimalik mitte pead kaotada.

Dreikurs, Rudolf; Soltz, Vicki. *Children: The Challenge*, 1964

Raamat lastevanematele. Tõlgitud paljudesse keeltesse üle kogu maailma.
Sellel põhineb suuresti perekonna harimise meetoodika.

Spiel, Oskar. *Discipline without Punishment: An Account of a School in Action*, (1947) 1962

Tõeliselt innustav kirjeldus Adleri psühholoogia igapäevases rakendusest
vähe lootust andvate, erivajadustega laste koolis.

Need ja paljud teised raamatud, mis võiksid õpetajatele, nõus-
tajaile, psühholoogidele ja teistele huvi pakkuda, on saadaval
Chicago Alfred Adleri instituudis, 110 S. Dearborn, Suite 1400,
Chicago, Illinois 60603. Küsi raamatu tellimise blankette.